

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

1 Décembre 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 312

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı-lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

1 Kânunisanı 1931

'AMELÎ RUHÎYYAT

Gerek san'at [Art] da, gerek politikada şükûh, kıymetlerin büyük bir nazımıdır. (Louvre) müzesi, kendisine, bir kaç sene evvel 20,000 franga satılmak istenilmiş olan bir tabloyu 700,000 franga mubaya'a ettiği vakit ressamın namının kazandığı şükûhun bedelini te'diye ediyordu. Bu şükûhun kıymeti adediyesi bu iki meblağın arasındaki fark ile tamamen gösterilmiştir. Siyasî düsturların kıymetide ekseriya aynı nevi'den tahavvûlata ma'ruz olur.

Bolşevikliğin terekkesi, ümid ve intizarlarla dolu bir mezheb [Doctrine] in, en iyi isbat edilmiş 'aklı hakikatlardan daha kolay kendisini kabul ettirdiğini isbata yardım ediyor.

Cumhuriyetçiler ve sosyalistler, seri'üzzeval teşriki mesa'ilerine rağmen biri birine zıd iki siyasî fırka teşkil ederler. Birinciler demokratiği, ikinciler diktatörlüğü temsil ederler,

Kani' [Convaincu] bir adamın kuvvetlerinden biri de, i'tikadının kıymeti akliyesini münakaşe etmemesidir.

Politikada ve dinde da'ima kani'lerin emel [Rêve] leri, kendileri gibi düşünmeyenleri bilâ merhamet katil edebilmek olmuştur

«Radicalisme» in en mükemmel ta'rifi vaktile re'is (Wilson) tarafından yapılan ta'rifdir. Wilson diyordiki «bu ta'bir Simplisme, şiddet ve gıpta ifade eder».

Radikalizm, şubhesiz, uzun nüddet devam edecektir, çünkü tabi'ati beşer, basit ve şedid tedbirlerin hakikati halde dura dur ve derin sebebler hey'eti mecmuasından mutahassıl fenalıklara derhal devasaz olabileceğini farz eder.

Vekayi'in psycholocy'a'i hikmeeleri ve ihtilatları eyi anlaşılacağı zaman, danışmend

adamların pek azı kendilerine radikal denmesine razı olacaklardır.

Politikada munakaşe olunmayan bir hakikat ekseriya kâfi derecede tekrar edilmiş bir yalandan başka bir şey değildir.

IV

SIYASÎ DÜSTURLAR

İlimlerde bir fikrin kıymeti bu fikri ifade eden düsturlara gayri tâbî'i bulunnur. Politikada kitlei nas üzerine yalnız düstur, **Formule** te'sir icra eder.

Siyasî meclislerde kelim (**Verbe**) in şükûhu, umumiyetle, salahiyete hâkim olur.

Bir fikir, ancak mâ'şeri olduktan sonra nüfuz kazanır. O zaman düsturlar halinde zühur âlemine çıkar ve bir kavmin hayatına istikamet verecek derecede kuvvetli olur.

İyi intihab edilmiş bir düstur, bir « Formul » dünyayı altüst edebilir. Sade, kısa ve şedid olduğundan, bütün muakalelerden, muhakemelerden daha çok te'sir husule getirir. Allah bunu istiyor, **Dieu le veut** düsturule, Ehli Salib seferleri esnasında, Avrupa, (Şark) in üstüne atıldı, «Ecirler diktatörlüğü, **La dictature du proletariat** » düsturu Rusyayı yıkdı. Almanya te'diye edecek : **L'Allemagne paiera** » düsturu, sıkleti Fransayı ezmekde olan mali israfatı yarattı

Müceddid (**Reformateur**) ler ancak, ümit ve intizarlarla dolu, sırrı düsturlardan müteşekkil istinatlara malik olmak şartile ruhlar üzerine te'sir icra ederler.

Halkça mergup ve mahbub siyasî düsturların şevketi, umumiyetle bu düsturlar mevki'i fi'ile konmasıyla beraber zail olur. İntihabatda icmaî ümmet **Suffrage universel** (yani bir dereceli intihab) usulünü istihsal etmek için muhtelif memleketlerin inkılâpçıları: İtalya da

« Fascist » ler, (İrlanda) da **Sinn feiner** ler, (Rusya) da « kommunist » ler (Fransa) da **Syndicaliste** » ler , v. s. müte'addid inkılâplar yaptıktan sonra, yerine muhtelif dikta-törlük şekilleri ikame etmek üzere icma'i üm-meti mütezayid bir tedriciyyetle terk ediyorlar.

Siyasî bir fırka te'sis etmek, umumiyetle, pek eski şeylere yeni isimler ilbas etmekden başka bir şey değildir.

Düsturlar altında gizli şe'niyetlerin, haki-katların, ekseriya bu dusturlarla hiç bir mü-nasebeti yoktur. Meselâ bir hükûmet, **İstanbul** a müntehî olan boğazların serbestliğini istediği vakit bunun sadece ma'nası hini iktizada, rakiblerinin **İstanbul** a girmesine mânî' olmak için bu boğazlara hâkim olmayı istiyor de-mekdir.

Ügrunda hayatlarını feda etmeye hazır bulundukları siyasî bir düsturu pür heyecan tekrar eden bin kişi içinde bu düsturun ma'-nasını tamamı tamamına ta'rif edebilen ekseriya tek bir adam bulunmaz.

POLİTİKADA PSYCHOLOGİA HATALARI

Avrupanın, içine batdığı perişanlık [**Chaos**] bir sıra psychologia hatalarından olduğu kadar harbin yarattığı iktisadî fesadlardan, karışıklıklardan munbaisdir.

Dünyayı sevk ve idare eden mantığın kitab mantığı ile hiç bir münasebeti olmadığından, re'sikârında münhasiran kitabların yetiştirdiği adamların fazla miktarda bulun-ması bir memleket için tehlikeli olur

Yeni zamanlarda siyasî hatalar korkunç neticeler, müdhiş âkibetler tazammun eder. Müslümanlar tarafından dinlerinin merkezi ad olunan Türkiye yi Avrupa dan tay etmek istemiş olmak yüzünden İngilizler Mısır ı ve Me-zopotamya yı, İran ı gayp etdiler ve Hindistan

da kendilerini tehdid altında görüyorlar.

Mümkün hadiseleri dahili hisab etmemek değil, gayri melhuz hadiseleri hisaba katma-mak da'ima tedbirsizce, beceriksizce hareketdir. (Amerika) nın müdahalesi, (Rusya) nın hiyaneti (Almanya) nın mağlubiyeti ve son harbin bir çok diğer hadiseleri Tarih de « gayri melhu-zun, [**improbable**] in rolünü bir def'a daha gösterir.

Bir parlamentoda yahud lâ'aletta'yin bir müzakere meclisinde, bilfi'il idare eden fırka, adedleri en çok olan fırka değil, en ziyade şe-did olan firkadır. Fransa parlamentosu, yirmi sene, bir sosyalist akalliyetinin tahtı hükmün-de bulundu.

Sosyalistlerin kuruntularına rağmen ma'şeri sa'y, ma'şeri olduğu nisbetde yüksek kabiliyetler istilzam eder. Bu sebeble bizim devrimiz, mevcud-dan fazla reislere mthtacdır. Meşhur Alman recülü (**Hugo Stinnes**) bu babda «ferdin **İndivi-dualité**» nin bu inhitatı devam edecek olursa hiçbir tarakkî mümkün olmaz diyordu.

Sosyalistlerin devlet - şı'ar, **Etatiste** tem-şiye **Administration** un feva'idi bakkında-ki kuruntularını izale etmek için nazarı dikkat-lerine şunu arz etmek kifayet ederki «posta ve telegraf» gibi, devlet tarafından idare olunan ba'zı iş, **Entreprise** lerde me'murin ma'aşları işlet-me mesarifi umumiyesinin % 75 ini teşkil edi-yor. Sanayi'den hiç biri, mümasil şera'it dahi-linde yaşayamaz.

Karışık zamanlarda, her gün ortaya çıkan büyük mes'eleler basit ve kesdirme [bilâ vasıta] hall ve fasıllar tazammun etmezler. O zaman cumhurların «simplist» icihadını ta'kib etmek sür'atle felâketlere götürür.

Fevaranı [**İmpulsif**] ler da'ima tehlikelidirler, çünkü, düşünmeksizin hareket eden insanın nazarından şe'niyet [**Réalité**] ler kaçır. Mülaha-zaya kabiliyetli fakat iradetsiz kimseler dahi

muzirdirler, çünkü derhâl bir karar ittihaz etmeyi istilzam eden vekayî' önünde, 'azmsizlikleri kendilerini felce uğratar.

Politikada bir fi'lin neticeleri ba'zan bizzat bu fi'ilden daha ziyade ehemmiyete malik olur.

Ne zaman mukavemet etmek, ne zaman mukavemet etmemek lazım olduğunu kendilerine öğretecek psychologia'i bir termometreye malik olacakları gün—ki galiba pek uzaktır—bir çok felakétlerden ictinab olunacaktır. Birinci Charles fazla mukavemet ettiği için başını gaib etti; Luis XVI fazla serfru ettiği için başı «Guillotine» önüne düştü.

Yalnız yüksek bir psychologia'i nüfuz mühtelif te'sirler altında kavımların ruhunun 'aksülamellerini evvelden görebilir, keşf edebilir. Reisləri böyle bir nüfuza malik bulunsaydı Almanlar Amerika'yı ıgza etmez ve mağlûb olmazlardı.

Siyasî hataların en ziyade sık, en ziyade mütekerir menba'i.. sebepleri müte'adid ve mürekkeb olan hadisatı, münferid sebeblere 'atf etmektir.

Müttefikler tarafından irtikâb olunan psychologia'i hatalar silsilesidir ki Almanya ya şu iki büyük neticeyi elde etmesine müsa'id oldu: «Entente» ı bozmak ve parasını itibardan düşürerek galiblere bõrelü olduğu tazminatın te-diyesini gayri mümkün kılmak.

Austrianın hakiki kuvveti, Austria'yı teşkil eden muhtelif ırkların biri birlerine zid temayülleri idi. Bu büyük imparatorluk, kınler muvazenesi üzerine bina olunmuşdu.

Bir rec'ülî Devletin zekâsı ne derece olursa olsun iktidar mevki'ine gelirken, kendisini mahbubülkulub kılmak için, cümhurların sa'iki olan ictihadı ta'kib etmeye çalışır. Ekseriya bu vechiledir ki mevki'i iktidarı gayb eder.

Muntehiblerden ihtiraz, mes'uliyetler korkusu, munhasıran sa'atı hazıra endişesi bir yeni zaman rec'ülî siyasîsi için üç hata menba'i teşkil eder ve bunlardan kurtulmak onun için güçdür.

Tabi'i kanunların hareketlerini bozan «Etatist» [*] müdahaleler bir memleketin hayatını amikan ihlâl eden görünmez potlarla yüklüdür, Harb esnasında buğday üzerine konulan narh bunun bariz bir misalini teşkil eder. Köylüler derhal buğday zer'ini brakdılar. Hükûmet, muktazı buğdayı büyük masrafla harieden tedarik sonra da narhı lağv etmeye mecbur oldu.

Zaif bir hükûmetin nihayeti ister istemez anarchiyaî hükûmetdir. Anarchiyaî bir hükûmetl de aradan çok geçmeksizin, müstebit bir hükûmet istilâf eder.

Polotikada bi tarafilık gayri mümkündür. Çünkü bi taraf olan adam, derakab mensub olduğu fırka dahi dahil olduğu halde bütün fırkaların kendi aleyhine döndüğünü görür.

Demokrat şı'ar idarede reisler emretmekden ziyade iata'at etmeye meyaldirler. Bu suretle nihayet bütün şükûhlarını gaib ederler.

Daima kitlei nasım saiki olan ictihadı ta'kib etmek.. Hiç bir şeyi kablelhusus derpiş etmemeye, hiç bir şeyin önüne geçmemeye, hiç bir şeye muktedir olmamaya razı olmaktır.

[.] Etatism, her işin Devlet elile görülmesini, her iş için Devletin müdahalesine mürac'at olunmasını, her eyiliğin ve her teşebbüsün Devletden beklenmesini kabul ve terviç edicilik mesleği demektir. «Etatist» bu mesleki mürevvic bir zihniyetle hareket eden veya bu mesleki terviç eden demektir.

A. Dj.